

Divi ziņojumi bija veltīti viduslaiku senlietu izpētei. Ēriks Sanzens (*Sanzen*, Gotlande) apskatīja 10.–14. gs. numismātisko materiālu un Gotlandes monētu kalšanas tiesības Ziemeļeiropas kontekstā. Savukārt šī ziņojuma autors iepazīstināja ar Latvijas teritorijā arheoloģiski atrasto 13.–16. gs. autors pētniecības metodēm.

Vācu studenti, organizējot kolokviju, katram referātam bija paredzējuši pusstundu ziņojuma lasīšanai un piecpadsmit minūtes diskusijai. Plānotais reglaments tika ievērots diezgan precīzi, tāpat studenti aktīvi iesaistījās diskusijās, uzdodot cits citam visdažādākos jautājumus. Tā, piemēram, par Latvijas materiālu interesēja gan arheoloģiski atrasto ieroču funkciju noteikšana, gan datēšana ar numismātiskā materiāla palīdzību, gan antropoloģiskās liecības par kaujas ievainojumiem, gan iespējas ieroču pētījumos izmantot Latvijas viduslaiku ikonogrāfisko materiālu. Konferences gaitā bija iespējams ne tikai iepazīties ar tematiski plašu jautājumu loku viduslaiku un jauno laiku arheoloģijā, bet arī gūt jaunas ierosmes pētniecības metodoloģijā. Te minamas arheoloģisko lauka pētījumu metodes, piemēram, agrāk pētītu pieminekļu atkārtota izpēte ar jaunu tehnoloģiju (pieminekļu aerofotografēšana, ģeoradara un GPS izmantošana, izrakumu rezultātu datorapstrādes paņēmieni) sniegtajām iespējām, kā arī starpnozaru pētījumu nepieciešamība.

Īpaši jāatzīmē Bambergas studentu kolokvija organizēšanas augstais līmenis. Organizatori bija divi maģistranti – Laura Krite (*Kriete*) un Hendriks Rolands (*Rohland*). Viņi bija sameklējuši sponsorus gan universitātē, gan ārpus tās, lai nodrošinātu viesus ar finansiālu atbalstu ceļa un uzturēšanās izdevumu segšanai, kā arī iespieduši nolasīto referātu paplašinātus kopsavilkumus brošūrā “*Internationales Studienkolloquium Mittelalter- und Neuzeitarchäologie – ISMANZ 2009*”, par ko dalībnieki izteica lielu pateicību. Jāuzsver, ka vērtīgi bija konferences laikā iegūtie kontakti ar citu Eiropas augstskolu arheoloģijas studentiem. Kaut arī turpmāku starptautisku studentu kolokviju organizēšana Bambergā vēl nav skaidra, tomēr kolokvija dalībnieki kuluāru sarunās un nobeiguma diskusijā izteica vēlēšanos tikties arī turpmāk.

Rūdolfs Brūzis

EUROPA NOSTRA ZINĀTNISKĀS PADOMES 45. KONFERENCE RODĀ

Kultūras mantojuma aizsardzību veicinošās organizācijas *EUROPA NOSTRA* nozīmīga sastāvdaļa ir Zinātniskā padome, kuras mērķis ir sekāt un koordinēt zinātniskos pētījumus kasteloloģijā, tas ir, par Eiropas senajiem nocietinājumiem, pilīm un vēsturiskām ēkām vai to drupām un to tuvāko apkārtni. Zinātniskās padomes ikgadējās konferencēs apspriežot ar pieminekļiem saistītas aktuālas problēmas un nolasītos referātus regulāri publicējot, radīts nozīmīgs pamats Eiropas vēsturiskās militārās arhitektūras un tai apkārt izveidotās ainavas saglabāšanai un zinātniski pamatotai restaurācijai.

EUROPA NOSTRA Zinātniskās padomes 45. konference notika 2009. gada 9.–14. oktobrī Grieķijā, Rodā, kur pulcējās gan pašas padomes locekļi – da-

žādu valstu eksperti arheoloģijā, arhitektūrā, vēsturē un mākslas vēsturē, gan pieaicināti viesi. Konferences galvenā organizatore bija arhitekte Joanna Steriotou (*Steriotou*), Grieķijas Kultūras ministrijas Pieminekļu nodaļas goda kuratore un *EUROPA NOSTRA* Zinātniskās padomes viceprezidente. No konferences gandrīz pusimt dalībniekiem sevišķi plaši bija pārstāvēta Grieķija, bet pa vienam vai dažiem delegātiem bija arī no Spānijas, Itālijas, Francijas, Turcijas, Kipras, Īrijas, Lielbritānijas, Dānijas, Vācijas, Rumānijas, Čehijas un Latvijas. Šīgada konference bija veltīta pieminekļu un to apkārtnes izmantošanai un piemērošanai mūsdienu vajadzībām, īpaši uzsverot viduslaikos nocietinātās Rodas pilsētas piemēru. Konferencē tika nolasīti 29 referāti. Oficiālās darba valodas bija angļu vai franču, tāpēc grieķiski lasītajiem referātiem bija nodrošināts sinhronais tulkojums angļu valodā.

Zinātniskās padomes prezidenta arhitektūras profesora Džanni Perbellīni (*Perbellini*) ievadreferāts bija veltīts Ziemeļitālijas pieredzei vēsturiskās ainavas un viduslaiku pilsētu saglabāšanā. Viņš uzsvēra, ka ikvienas restaurācijas idejas realizācija cieši saistīta ar pieejamo budžetu, tāpēc vispirms nepieciešams izvirzīt prioritātes un izvērtēt apdraudējumu piemineklim, kas rodas gan to restaurējot, gan neatjaunojot. Bez tam vienmēr nepieciešams jau restaurācijas projektā apzināties atjaunotā objekta turpmākas izmantošanas iespējas, kas var gan veicināt, gan kavēt pieminekļa aizsardzību.

Grieķu arhitekti, restauratori un pieminekļu pārvaldes sistēmas vadītāji 11 referātos aplūkoja gan savas valsts kultūras mantojumu kopumā, gan pašas Rodas nocietinājumus. Tika analizēta Grieķijas pieminekļu aizsardzības sistēma un attiecīgā likumdošana, uzsvērta gan antīkās, bizantiešu un viduslaiku arhitektūras palieku dokumentēšana, saglabāšana, restaurācija un mūsdienu izmantošanas formas, gan problēmas, ko izraisa tādas dabas katastrofas kā zemestrīces un klinšu nogruvumi, gan to novēršanas vai mazināšanas iespējas. Referenti runāja arī par pieminekļu apkārtnes saglabāšanu un piemērošanu pieaugošai tūristu plūsmai, seno ceļņu iesaistīšanu pilsētas dzīvē un revitalizāciju, t.i., jaunu funkciju nodrošināšanu, saglabājot vecās arhitektūras kvalitātes. Daudzos referātos tika uzsvērts, ka tikai pareizi izmantots piemineklis var nodrošināt tā saglabāšanu nākamajām paaudzēm, tāpēc jāveido sociāli aktīvi pieminekļi, kuru nozīmi saprot un aizsardzību veicina vietējie iedzīvotāji.

Par Rodas pieredzi senās arhitektūras saglabāšanā, restaurācijā un mūsdienu izmantošanā referēja vairāki arhitekti, atjaunošanas projektu izstrādātāji un administratori. Pilsētas nozīmīgākais arhitektūras mantojums radies laikā no 1309. līdz 1522. gadam, kad Rodu pārvaldīja Sv. Jāņa bruņinieku ordenis. Pieaugot turku uzbrukuma briesmām, 15. gs. otrajā pusē un 16. gs. sākumā izveidota tolaik ļoti moderna nocietinājumu sistēma, kas ar diviem un vietām pat trim aizsardzības mūriem un starp tiem ierīkotiem dziļiem aizsarggrāvjiem apjoza pilsētu. Senās militārās būves gandrīz pilnībā ir saglabājušās līdz mūsdienām. Vēsturiski nozīmīga ir arī Rodas viduslaiku pilsētas apbūve, kaut arī to postījušas gan turku (1522–1912), gan itāļu (1912–1948) okupācijas laika pārbūves, gan bombardēšana Otrā pasaules kara laikā. Tā kā Rodas sala atrodas Egejas jūrā un subtropu klimats no marta beigām līdz novembra sākumam nodrošina peldsezonu ar milzīgu tūristu pieplūdumu, tad Rodas pilsētas arhitektūras pieminekļu saglabāšanai un revitalizācijai kopš 1985. gada veltīta Grieķijas Kultūras

ministrijas speciāla programma. Tās galvenie sasniegumi ir aizsargmūru un ostas nocietinājumu restaurācija, pastaigu takas izveide kādreizējā aizsarggrāvja teritorijā, ielu noklāšana ar dekoratīvu divkrāsu akmeņu bruģi vecpilsētā un tās tuvākajā apkārtnē, pils atjaunošana un vairāku ēku pārveidošana par muzejiem, kā arī nelielu veikalu un krodziņu tīkla radīšana senās viduslaiku apbūves atdzīvināšanai.

Vairākos referātos tika atzīmēti tie Rodas arhitektūras pieminekļi, kas 2007. gadā saņēmuši *EUROPA NOSTRA* balvas par restaurāciju, – te minama 14. gs. celtās Burgas Dievmātes katedrāles drupu konservācija un telpiskā apjoma atjaunošana, Sv. Georga klostera piemērošana mūsdienu izmantošanai un Suleimana mošejas restaurācija. Bez tam 2009. gadā *EUROPA NOSTRA* balva piešķirta par Egejas pieminekļu ilgtspējīgas attīstības programmu, kas veicina plašu iedzīvotāju slāņu izglītošanu, speciālistu apmācību, savstarpējas sapratnes un reliģiskas iecietības sekmēšanu, kā arī kultūras mantojuma mūsdienīgas izmantošanas nodrošināšanu.

Tomēr vairāk nekā 20 gadu laikā Rodā ir ne tikai sasniegumi, bet arī problēmas pieminekļu izmantošanā. Diemžēl esot atjaunotas daudzas vēsturiskas ēkas, kurām nav atrasts mūsdienu pielietojums, tāpēc to uzturēšana kļuvusi problemātiska. Vienlaikus neskaitāmus pilsētas vecos namus apdzīvo nabadzīgi ļaudis, kas nespēj tos uzturēt, un vēsturiski nozīmīgās ēkas pakāpeniski iet bojā. Referātos un diskusijās tika priests par turpmākām iespējām saglabāt Rodas viduslaiku arhitektūras mantojumu, mazinot sociālo spriedzi vecpilsētas nabadzīgākajos rajonos. Tādā nolūkā, piemēram, tika ieteikts piedāvāt iedzīvotājiem dažādus atvieglojumus veco ēku uzturēšanā, kā arī dot regulāru un daudzveidīgu informāciju par atjaunoto arhitektūras pieminekļu un arheoloģisko atradumu nozīmību, lai pilsētnieki pieminekļus uztvertu kā svarīgu kultūras mantojuma sastāvdaļu un pilsētas ienākumu avotu, nevis saistītu tos ar apgrūtinājumiem, ko rada pastāvīgie izrakumi un restaurācijas darbi, tūristu plūsmas aizsprostotās ielas un automašīnu stāvvietu trūkums iekšpilsētā.

Līdzīgiem pieminekļu uzturēšanas un izmantošanas jautājumiem konferencē nolasītajos referātos pievērsās citu Eiropas valstu pārstāvji. Vairāki referenti atspoguļoja pieminekļu piemērošanu tūristu apmeklējumam. Tā, piemēram, spāņu vēsturnieks un žurnālists Antonio Sančess Hihons (*Gijon*) uzsvēra Toledo viduslaiku nocietinājumus kā nozīmīgāko pilsētas atrakciju, arhitektūras vēsturnieks Džefrijs Stells (*Stell*) iepazīstināja ar hospitāliešu ordeņa celtni palieku izpēti un dažādām interesentu grupām paredzētu publikāciju izdošanu Skotijā, angļu arhitekts Džonatans Koeds (*Coad*) referēja par 18.–19. gs. britu jūras bāzu konservācijas projektu, itāļu arhitekta Patricija Valle (*Valle*) demonstrēja māsterplānu Čitadellas mūru saglabāšanai, vācu būvpētnieks Joahims Ceine (*Zeune*) uzsvēra Ceiles pie Mainas (*Zeil am Main*) pilsētas vides problēmas sakarā ar tūrisma izvērsanos, čehu arheologs Tomāšs Durdīks (*Durdík*) iepazīstināja ar projektu radīt viduslaiku atmosfēru Bečovas pili utt. Par dažādu tautību atstātā kultūras mantojuma saglabāšanas problēmām sadalītajā Kiprā referēja turciete Nacije Doratli (*Doratli*), pievērsoties Famagustas pilsētai salas ziemeļdaļā, un grieķiete Naija Savidesa (*Savvides*), atspoguļojot restaurācijas procesu Nikosijā. Kaut arī sēdes vadītājs uzsvēra *EUROPA NOSTRA* nostāju, ka pieminekļiem nav tautības un jāsiglabā viss kultūras mantojums, tomēr diskusijās neiztika

bez asākas vārdu pārmaiņas un Kipras politiskās realitātes pieminēšanas. Latvijas pārstāve bija šīs informācijas autore, kas referēja par viduslaiku pils izmantošanu par muzeju, kā piemēru aplūkojot Turaidas muzejrezervātu.

Konferences referātus papildināja Rodas nocietinājumu un *EUROPA NOSTRA* apbalvoto pieminekļu apskate. Vēl divas dienas bija veltītas ekskursijām. Lindas pilsētā tika iepazīta akropole ar sengrieķu tempļa, bizantiešu cietokšņa un Sv. Jāņa bruņinieku nocietinājumu paliekām, bet Simi salā aplūkotas baznīcas un pilsētas restaurētās ēkas.

Tāpat kā iepriekšējos gados, arī *EUROPA NOSTRA* Zinātniskās padomes 45. konferences laikā nolasītie referāti tiks publicēti.

Ieva Ose

VĒLĀ PALEOLĪTA PROBLĒMĀM VĒLTĪTA KONFERENCE KOPENHĀGENĀ

Ziemeļeiropas vēlā paleolīta problēmām veltīta konference 2009. gada 13.–16. oktobrī norisinājās Kopenhāgenā Dānijā. UISPP (*Union Internationale des Sciences Pre- et Protohistorique*) organizācija pašlaik apvieno 46 apakškomisijas, kas darbojas patstāvīgi, reizi pāris gados sanākot kopīgos aizvēstures kongresos. Viena no šīm komisijām – XXXII – nodarbojas ar vēlā paleolīta pētniecību Lielajā Ziemeļeiropas līdzenumā. Tā jau bija astotā tikšanās, kas tika organizēta desmit gadu laikā kopš komisijas dibināšanas. Šoreiz rūpes par komisijas paplašināto sanākumi bija uzņēmies pazīstamais daņu akmens laikmeta pētnieks Eriks Brinks Petersens (*Erik Brinch Petersen*, Kopenhāgenas Universitāte).

Vislielākais dalībnieku skaits konferencē, protams, bija no pašas daņu zemes, tad sekoja angļi, vācu un poļu pētnieku grupas, bet pa vienam pārstāvim bija no Norvēģijas, Šveices, Beļģijas, Nīderlandes un Latvijas.

Lai gan visi referāti bija veltīti leduslaikmeta beigu posmam Ziemeļeiropā, var izdalīt vairākas dominējošās tēmas: 1) paleolīta beigu posma hronoloģija; 2) apkārtējā vide un apmetņu izvietojums tajā; 3) telpas organizācija apmetnēs; 4) krama industrijas, kaula un raga rīku tipoloģiskā un funkcionālā analīze; 5) problēma par pāreju no leduslaikmeta beigu posma uz pēcduslaikmetu, t.i., no paleolīta uz mezolītu.

Runājot par senākā akmens laikmeta hronoloģiju, tiek precizēti jau zināmie dati, kā arī zinātniskajā aprītē ieviestas jaunas metodes un jauni datējumi. Turpinās ledus urbumu paraugu pētniecība Grenlandē, izstrādājot laika skalu par pēdējiem 60 000 gadiem (GICC05). Pēc šiem datiem precizēta arī jaunākā driasa – preboreāla robeža, kur pāreja no viena posma uz otru notika ļoti strauji (11 703±99 gadi no mūsu dienām). Jaunie dati tiek salīdzināti ar citām neatkarīgām laika skalām, lai novērstu nesakritības (A. Svensons, Dānija). Salīdzinoši jauna un vēl maz lietota metode ir vulkāniskās tefras (no grieķu *tephra* – pelni) mikrodaļiņu meklēšana vēlā paleolīta apmetņu slāņos Eiropā, uz ziemeļiem no Alpiem (Dienvidpolijā, Vācijā, Austrumfrancijā). Tiek salīdzināti tefras atradumi apkārtējā vidē un apmetņu slāņos. Pētnieki domā, ka šie atradumi varētu kalpot kā apmetņu horizontus datējoša pazīme (*R. Housley*, Lielbritānija).